

Strategizing to Strengthen the Internal Structure of the Power of the Islamic Republic of Iran In the Socio-Cultural Dimension*

Received: 2024/01/17

Accepted: 2024/03/03

Mohsen Mohammadi Alamuti*

Mohammad Taghi Aghaie Mazraeh Shahi**

Ebrahim Hajipoor***

(110-134)

Since the beginning of its formation, the Islamic Republic of Iran system has been the target of various threats from its enemies due to the logic of confronting the domination system. Therefore, the main question is, what are the strategies and solutions for strengthening the internal power of the Islamic Republic in the socio-cultural field based on situational assessment in the 1990s? Therefore, the purpose of the research is to measure the strength of the internal structure of the system's power in the cultural and social sphere in the period of the 1990s and formulate strategies and strategies for strengthening based on the findings of the situation. Using the operational method of discourse analysis, the authors first calculated the socio-cultural components of measuring the strength of the internal structure of power from the statements of the Supreme Leader and then analyzed the status of the strength of the system's power structure in the socio-cultural dimension during the nineties and in Finally, based on the SWAT method, they determined the position of the system in the four strategic spaces. The findings show that the system of the Islamic Republic of Iran in this period of time, in the socio-cultural dimension, on the one hand, faced more threats than opportunities, and on the other hand, it had more weaknesses than strengths; Based on this, it is necessary to formulate and implement defensive strategies. Therefore, based on the most important weaknesses and threats, strategies for strengthening the internal construction of power in the cultural and social sphere were formulated and proposed solutions were presented for their realization.

Keywords: Islamic Republic, Consolidation, Internal Construction of Power, Social Cultural Dimension.

---

*This article is taken from the project "Political and cultural tools to strengthen the internal structure of power from the perspective of Imam Khomeini and the Supreme Leader" which was carried out for the Imam Sadiq Institute of Islamic Sciences.

* Assistant Professor, Department of Political Science and International Relations, Shahid Mahalati Higher Education Complex, Qom, Iran (corresponding author), m_alamooti@yahoo.com.

** PhD in Islamic Revolution Studies, Faculty of Humanities, Shahid University, Tehran, Iran, aghaie_mt@iran.ir.

*** PhD student of International Relations, Faculty of Law and Political Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran,

راهبردنگاری استحکام بخشی به ساخت درونی قدرت جمهوری اسلامی ایران در بعد فرهنگی اجتماعی^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۱۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۲۷

محسن محمدی الموتی*، محمدتقی آقائی مزرعه شاهی**

ابراهیم حاجی پور***

(۱۱۰-۱۳۴)

چکیده

نظام جمهوری اسلامی ایران به دلیل مقابله با نظام سلطه، با تهدیدهای مختلفی از سوی دشمنان مواجه است. این موضوع مقوله‌ی استحکام بخشی ساخت درونی قدرت نظام را به یک ضرورت اساسی تبدیل می‌کند. پرسش اصلی این است که راهبردها و راهکارهای استحکام بخشی به ساخت درونی قدرت جمهوری اسلامی در حوزه فرهنگی اجتماعی مبتنی بر وضعیت سنجی صورت پذیرفته در دهه نود شمسی چیست؟ مقصود پژوهش، وضعیت سنجی استحکام ساخت درونی قدرت در حوزه فرهنگی اجتماعی در بازه زمانی دهه نود شمسی و تدوین راهبردها و راهکارهای استحکام بخشی مبتنی بر یافته‌های وضعیت سنجی می‌باشد. با بهره‌گیری از روش تحلیل گفتمان، ابتدا مؤلفه‌های فرهنگی اجتماعی سنجی استحکام ساخت درونی قدرت از بیانات رهبر انقلاب علیه‌السلام احصاء شده و سپس به وضعیت سنجی استحکام ساخت درونی قدرت نظام در بعد فرهنگی اجتماعی در دهه نود شمسی پرداخته و در نهایت مبتنی بر روش سوات، موقعیت نظام را در فضاهای چهارگانه راهبردی تعیین می‌شود. یافته‌ها نشان می‌دهد، جمهوری اسلامی ایران در این بازه زمانی، در بعد فرهنگی اجتماعی از یک سو با تهدیدهای بیشتری نسبت به فرصت‌ها مواجه بوده و از سوی دیگر نقاط ضعف بیشتری نیز نسبت به نقاط قوت داشته است. بر این اساس، لازم است راهبردهای تدافعی را تدوین و عملیاتی نماید.

واژگان کلیدی: جمهوری اسلامی، استحکام بخشی، ساخت درونی قدرت، بعد فرهنگی اجتماعی.

۱. این مقاله مستخرج از پروژه «لوازم سیاسی و فرهنگی استحکام بخشی به ساخت درونی قدرت از دیدگاه امام خمینی علیه‌السلام و مقام معظم رهبری علیه‌السلام» می‌باشد که برای پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق علیه‌السلام انجام شده است. * استادیار گروه علوم سیاسی و روابط بین الملل، مجتمع آموزش عالی شهید محلاتی علیه‌السلام، قم، ایران (نویسنده مسئول)، m_alamooti@yahoo.com.

**دانش آموخته دکتری مطالعات انقلاب اسلامی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران. aghaie_mt@iran.ir.

*** دانشجوی دکتری روابط بین الملل، دانشگاه تهران، تهران، ایران. e.hajipoor@ut.ac.ir.

مقدمه

استحکام بخشی به ساخت قدرت، به عنوان مقوله‌ای حیاتی و بنیادین در راستای تداوم پیشرفت نظام جمهوری اسلامی ایران در شرایط تحریم و تهدیدهای استکبار جهانی همواره از سوی امام خامنه‌ای دامت‌تعالی مورد توجه و تاکید بوده است. آن چه مقوله استحکام بخشی را در خصوص نظام جمهوری اسلامی ایران به یک اهمیت و ضرورت اساسی تبدیل می‌کند، منطبق شکل‌گیری نظام جمهوری اسلامی ایران است. نظام جمهوری اسلامی ایران که محصول انقلاب اسلامی بوده، آغازگر عصر جدیدی در نظام بین الملل است. رهبر معظم انقلاب در این رابطه می‌فرماید:

آن روز که جهان میان شرق و غرب مادی تقسیم شده بود و کسی گمان یک نهضت بزرگ دینی را نمی‌برد، انقلاب اسلامی ایران، با قدرت و شکوه پا به میدان نهاد؛ چهارچوب‌ها را شکست؛ کهنگی کلیشه‌ها را به رخ دنیا کشید؛ دین و دنیا را در کنار هم مطرح کرد و آغاز عصر جدیدی را اعلام نمود (آیت الله خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲).

این مهم موجب گردید نظام جمهوری اسلامی ایران از زمان استقرار تا زمان حاضر، آن هم در برهه‌های گوناگون آماج فشارها و تهدیدهای نظامی، امنیتی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و... از جانب دشمنان انقلاب اسلامی قرار گیرد. اکنون با سپری شدن چهل و پنج سال از عمر انقلاب اسلامی و تقویت موقعیت استراتژیک ایران در ابعاد گوناگون و متعاقب آن تغییر توازن قدرت منطقه‌ای بعد از شکست جریان‌های تکفیری، مخاطرات بیرونی هم زمان با مخاطرات و چالش‌های داخلی به صورت‌های گوناگون در حال افزایش است. در چنین موقعیتی راهکار بنیادین این است که نظام، از طریق استحکام ساخت درونی قدرت خود در برابر ضعف‌ها، آفت‌ها و همچنین فشارها و تهدیدات فراروی حرکت روبه جلوی خود واکنش نشان دهد. بدین منظور ضرورت شناخت همه جانبه و روشمند موقعیت استحکام ساخت قدرت کشور به خصوص در بخش‌های فرهنگی اجتماعی، به عنوان بن مایه سایر بخش‌ها و ساخت درونی قدرت کشور احساس می‌شود تا مبتنی بر آن بتوان در خصوص راهکارهای استحکام بخشی به ساخت درونی قدرت و برون رفت از موانع و

چالش‌های موجود اقدام نمود. در این ارتباط، دیدگاه مقام معظم رهبری با عنایت به احاطه معظم له بر محیط بیرونی و درونی کشور و همچنین ماهیت و انتظارات از انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی، الگوی مناسبی برای تعیین موقعیت استحکام ساخت قدرت کشور خواهد بود.

سؤال اصلی در پژوهش حاضر عبارت است از: مبتنی بر وضعیت سنجی ساخت درونی قدرت کشور در ابعاد فرهنگی اجتماعی در بازه زمانی دهه نود شمسی، مهمترین راهبردها و راهکارهای استحکام بخشی نظام در مواجهه با ضعف‌ها و تهدیدات فرارو کدام است؟

۱. پیشینه پژوهش

در رابطه با راهبردنگاری استحکام بخشی به ساخت درونی قدرت در بعد فرهنگی اجتماعی، تاکنون اثری منتشر نشده است، اما در حوزه‌ی مطالعاتی استحکام بخشی به ساخت درونی قدرت می‌توان به آثار پژوهشی زیر اشاره نمود:

باقری چوکامی (۱۳۹۴) در مقاله خود با عنوان «نقش اخلاق سیاسی در استحکام بخشی بعد سیاسی ساخت درونی قدرت» با بهره‌گیری از روش توصیفی و تحلیل و فراتحلیل به تبیین جامعه‌شناختی کارکردهای اخلاق سیاسی در ابعاد سیاسی اجتماعی قدرت ملی با تکیه بر اندیشه‌های حضرت آیت الله خامنه‌ای دام‌ظله پرداخته است. براساس یافته‌های این پژوهش، اخلاق سیاسی با تحت تأثیر قرارداد عملکرد، قابلیت و توانمندی مردم، حاکمان و جریانات سیاسی در استحکام و استمرار قدرت و ایجاد توسعه و پیشرفت مادی و معنوی نظام و همچنین در پیدایش نفوذناپذیری و استقامت علیه مخاطرات و تهدیدات نقش اساسی و زیربنایی ایفا می‌کند.

در پژوهش دیگر، خانی و سعیدی (۱۳۹۳) در مقاله خود با عنوان «رسانه و نقش آن در استحکام ساخت درونی انقلاب اسلامی: رویکردی گفتمانی» با تکیه بر نظریه گفتمان لاکلا و موفه به دنبال کشف تأثیر رسانه در امر استحکام بخشی به ساخت درونی انقلاب اسلامی هستند. از نظر این پژوهشگران، استحکام ساخت درونی انقلاب اسلامی بسته به استمرار موقعیت برتر منظومه گفتمانی آن بوده و رسانه به عنوان یکی از ابزارهای دستیابی

سلطه نظام‌های سیاسی می‌تواند از مسیر بازتولید و پالایش مداوم دقایق یا وقته‌های گفتمان معنایی انقلاب اسلامی و حفظ مفصل بندی آن‌ها حول محور دال مرکزی و کمک به ایجاد حالت رسوب شدگی با کاربرد تکنیک‌های برجسته سازی و حاشیه رانی، از بی‌قراری این دقایق گفتمانی و بروز وضعیت ازجاشدگی که به زلزله، بی‌اعتباری و در نهایت زوال گفتمان انقلاب منجر می‌شود جلوگیری نماید.

صفری (۱۳۹۴) در مقاله‌ای با عنوان بررسی تأثیر تربیت اسلامی بر استحکام ساخت درونی قدرت با روش توصیفی - تحلیلی به موشکافی مفاهیم هر دو حوزه استحکام ساخت قدرت و تربیت پرداخته و به رابطه متقابل این مفاهیم اشاره می‌کند. در واقع سؤال یا مسئله اصلی بررسی ارتباط میان تربیت انسانی و استحکام ساخت درونی قدرت است. نگارنده از دو منظر به مسئله ساختار قدرت می‌پردازد: یکی حوزه ساختار - کارگزار و دیگری نیز مسئله مشروعیت. در پایان چنین نتیجه‌گیری می‌شود که با ورود از هر دو منظر، تربیت نیروی انسانی نخبه و کارآمد، عاملی اصیل و اساسی در استحکام ساخت درونی قدرت در جمهوری اسلامی است.

۲. چهارچوب مفهومی

۲-۱. ساخت درونی قدرت

به ساخت و ابتدای قدرت بر امکانات و ظرفیت‌های درونی در حوزه‌های گوناگون سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، علمی و فناوری بدون تکیه و وابستگی به محیط خارجی، ساخت درونی قدرت و به چنین توانایی، قدرت ملی می‌گویند. هر بخشی از قدرت ملی دارای دو مقوله نرم و سخت قدرت است. ساخت درونی، ناظر بر مولفه‌های معنوی، نرم، ذهنی، روحی و اعتقادی و گزاره‌هایی است که ارتباط متقابل دولت و ملت را تشکیل می‌دهند (باقری چوکامی، ۱۳۹۴: ۱۰)؛ از این جهت ساخت درونی قدرت در بُعد فرهنگی اجتماعی، علاوه بر آرمان‌ها و مبانی اعتقادی مانند توحیدمحوری، ظلم‌ستیزی و... محورهای مهمی مانند هویت انقلابی، فرهنگ ایثار و پایداری، روحیه جهادی، خودباوری و اعتماد به نفس ملی، سرمایه اجتماعی، قانون‌گرایی، خودآگاهی اجتماعی، انسجام و یکپارچگی ملی و... را در بر می‌گیرد.

چیستی و مولفه‌های ساخت قدرت در بعد مادی و عینی، ناظر بر عناصر قابل لمس و مشاهده است. در نگاه مقام معظم رهبری چنین ساختی دو گونه است: ساخت حقوقی که ناظر بر ساختار و سازمان حکومت، آرایش برآمده از قانون اساسی و ظواهر قدرت است. معظم له مجلس، دولت، نهادهای حاکمیتی، قوانین و مقررات را به عنوان ساخت حقوقی نام برده اند. ساخت حقوقی از دیدگاه امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری دامت برکاته، گرچه ماهیت روبنایی دارند، در عین حال ارزش آنها متناسب با چگونگی و میزان تناسبشان با ایده حاکمیت است. به عنوان نمونه نوع نظام یعنی نظام اسلامی از نظر امام و رهبری ارزش راهبردی به میزان ایده حاکمیت دارد. به همین علت حفظ آنها واجب واجبات شمرده شده است. گونه دوم، ساخت عینی و فیزیکی است که ناظر به عناصر مادی عینی و ملموسی مانند سرزمین، جمعیت و نیروی انسانی، منابع طبیعی، توانمندی‌ها و ظرفیت‌های اقتصاد (صنعتی، کشاورزی و...) پیشرفت‌های علمی، فناوری‌ها و تجهیزات نظامی و فناوری‌های ارتباطی است.

۲-۲. استحکام

استحکام در لغت، به معنای محکم شدن، استوار شدن و استواری خواستن است (دهخدا، ۱۳۷۷، ج: ۱، ۲۴۱). از نظر اصطلاحی، تعریف خاصی از استحکام ارائه نشده؛ اما باتوجه به سیاق بحث حاضر، این مفهوم با مفهوم قدرت ملی، به ویژه قدرت درون‌زا و همچنین مفهوم فشار و تهدید پیوند دارد؛ به این معنا استحکام یک نظام سیاسی به مقدار تاب آوری و توانمندی تحول و ارتقاء ظرفیت‌های آن نظام در برابر فشارها و نیروهای وارد به آن اطلاق می‌شود. بر این اساس، استحکام، موضوعی است که با قوت و تهدید مرتبط است. یعنی مفهوم استحکام زمانی به ذهن متبادر می‌شود که مفاهیمی مانند میزان تحمل و تاب آوری (resiliency) یک پدیده قدرتمند در برابر تهدید و فشار در ذهن متصور گردد.

استحکام یک نظام، توانمندی آن نظام برای مقاومت در برابر تهدید و قدرت تحمل و سازگاری آن در مواجهه با چالشها و مشکلات است. به عبارت دیگر، استحکام در مورد سیستمی قابل اطلاق است که با مخاطرات مواجه می‌شود اما دچار اختلال نمی‌گردد. چنین

نظامی به طور همزمان قادر به مقاومت در برابر فشارها و سازگاری با خطرات و در نتیجه حفظ ماهیت خود است.

از این رو اجزاء اصلی مفهوم استحکام را، برآیند نقاط قوت در مواجهه با تهدیدات شکل می‌دهد. در این ارتباط، برآورد نقاط قوت و فرصت‌ها در برابر نقاط ضعف و تهدیدات فراروی یک نظام سیاسی این امکان را فراهم می‌سازد تا وضعیت استحکام آن نظام سیاسی نمایان گردد. باید توجه داشت این مهم در عین توجه به منطق پیدایش نظام سیاسی به دست خواهد آمد. یعنی استحکام یک نظام سیاسی مفهومی چندسطحی و چند بعدی است که در سطح کلی ناظر بر مقاومت در برابر فشارهای عمومی نظیر تقاضاهای رفاهی، بهداشتی، معیشتی و امنیتی که در مورد همه نظام‌های سیاسی شایع است می‌شود. اما سطح دیگر استحکام شامل ابعادی از آن است که با توجه به ضوابط ارزشی و هنجاری حاکم بر نظام‌های سیاسی، تولید تهدیدات و فشارهای ناشی از آن می‌نماید. تفاوت در ارزیابی میزان استحکام نظام‌های سیاسی به این سطح از موضوع نیز مربوط می‌شود. بنابراین استحکام، مفهومی نسبی است که با توجه به منطق پیدایش نظام سیاسی و ضوابط ارزشی و هنجاری آن میزان متفاوتی را طلب می‌کند.

بنابراین برای تعیین وضعیت استحکام قدرت کشور در بعد فرهنگی اجتماعی، ابتدا می‌بایست منطق شکل‌گیری نظام و سپس مولفه‌های فرهنگی اجتماعی ساخت قدرت را در قالب نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید مدنظر قرار دهیم. بر این اساس جمهوری اسلامی ایران به عنوان نظام برخاسته از انقلاب، به دلیل تعقیب اهداف ضد نظام سلطه در عرصه سیاست خارجی و پیگیری مطالباتی مانند دفاع از حقوق مسلمانان و مبارزه حق طلبانه مستضعفان در برابر مستکبران، عدم تعهد در برابر قدرت‌های سلطه‌گر، نفی هرگونه سلطه‌جویی و سلطه‌پذیری، طرد کامل استعمار و جلوگیری از نفوذ اجانب و همچنین به دلیل دارا بودن مطلوبیت‌های نرم و سخت قدرت‌سازی، همواره در معرض فشارها و تهدیدات سخت و نرم قدرت‌های نظام بین‌الملل قرار داشته است. در ارتباط با مولفه‌های فرهنگی اجتماعی ساخت قدرت نظام نیز دیدگاه مقام معظم رهبری با توجه به اشراف ایشان بر ماهیت و نیازهای انقلاب اسلامی، شرایط داخلی و بین‌المللی، چهارچوب بسیار مناسبی برای تعیین وضعیت استحکام ساخت قدرت کشور است.

۳. روش‌شناسی پژوهش

پژوهشگران در پژوهش حاضر، از دور روش تحلیلی عملیاتی گفتمان و تجزیه و تحلیل SWOT بهره برده‌اند. پژوهشگران ابتدا با استفاده از روش تحلیل گفتمان، به تحلیل بیانات و دیدگاه‌های حضرت آیت‌الله خامنه‌ای دام‌الله در حوزه‌ی استحکام ساخت درونی قدرت پرداخته و در نهایت مؤلفه‌های فرهنگی اجتماعی استحکام ساخت درونی قدرت در دو بعد داخلی و خارجی را استخراج می‌نمایند. محصول این تحلیل روشمند بیانات، به عنوان گویه‌های مورد نیاز برای تجزیه و تحلیل SWOT، در قالب قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها به کار برده می‌شود. در نهایت با بهره‌گیری از تحلیل SWOT، موقعیت راهبردی نظام جمهوری اسلامی در استحکام فرهنگی اجتماعی ساخت درونی قدرت مشخص می‌شود.

۳-۱. تحلیل گفتمان

در این مقاله، از روش عملیاتی تحلیل گفتمان یا «پدام»^۱ به عنوان روشی اجرایی و عملیاتی از میان سایر روش‌های تحلیل گفتمان بهره برداری شده است. این شیوه در برون رفت از شکل‌های ذهنی و به کارگیری متناسب ذهن و عین، برای فهم بیشتر معانی و نیز ایجاد فرآیند مشخص برای انجام کلیه‌ی مراحل مربوط به تحلیل متون مؤثر است (بشیر، ۱۳۹۰: ۱۰). این شیوه به شکل کلی مانند روش فرکلاف در تحلیل گفتمان انتقادی (فرکلاف، ۱۳۷۹)، شامل سه مرحله‌ی کلان «توصیف»، «تفسیر» و «تبیین» است که این سه مرحله به پنج سطح تحلیلی «سطح - سطح»، «سطح - عمق»، «عمق - سطح»، «عمیق» و «عمیق تر» تقسیم شده‌اند (آقایی و سلطانی، ۱۳۹۵: ۸۷). مراحل فرایندی تحلیل عملیاتی گفتمان را می‌توان به صورت زیر نشان داد:

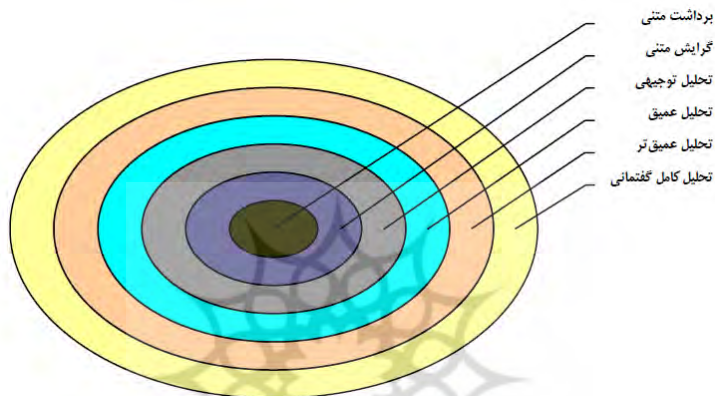
جدول ۱: سطوح مختلف تحلیل در روش پدام

سطوح پنج گانه تحلیل در روش عملیاتی تحلیل گفتمان (پدام)				
(۱) سطح - سطح	(۲) سطح - عمق	(۳) عمق - سطح	(۴) عمیق	(۵) عمیق تر
برداشت از اصل متن	جهت‌گیری و گرایش متن	تحلیل توجیهی باتوجه به سایر گرایش‌های متن	تحلیل بینامتنیت ذهنی تحلیل‌گر و بینامتنیت‌های مرتبط	تحلیل فراگفتمانی‌های بین‌متنی

(منبع: یافته‌های پژوهش)

همه مراحل پیش گفته که در نتیجه با یک نگاه فرامتنی و با بهره گیری از داده‌های مرتبط سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و دینی صورت می‌پذیرد، تحلیل گفتمانی مورد نظر را تشکیل خواهد داد. مبتنی بر چنین روشی می‌توان مطمئن شد که با هر مرحله، قسمتی از معنا در لایه‌های مختلف، مشخص می‌شود و در مرحله پایانی تحلیل گفتمان، لایه‌های معنایی پیش گفته، معنی کامل را ارائه خواهد کرد. مراحل کلی روش عملیاتی تحلیل گفتمان را می‌توان با استفاده از نمودار ذیل بهتر فهم نمود (شمسایی نیا، ۱۳۹۲: ۴۵).

نمودار (۱): مراحل روش عملیاتی تحلیل گفتمان
(منبع: یافته‌های پژوهش)

۲-۳. تجزیه و تحلیل SWOT

روش سوات^۱ که اختصار اصطلاحات قوت‌ها^۲، ضعف‌ها^۳، فرصت‌ها^۴ و تهدیدات^۵ است، به عنوان ابزاری برای تجزیه و تحلیل روشمند فضاها^۶ داخلی و خارجی یک نظام استفاده می‌شود (stewart, 2002: 684). چستی قوت و ضعف، به درون نظام یا سیستم بازمی‌گردد و فرصت و تهدید در بخش خارجی آن نظام یا سیستم مطرح می‌شود. قوت‌ها؛

-
1. SWOT
  2. Strengths
  3. Weaknesses
  4. Opportunities
  5. Threats

امکانات، منابع و توانمندی‌هایی است که هر سیستمی در فضای درونی داراست. ضعف‌ها؛ محدودیت‌ها و کمبود در منابع، مهارت‌ها و امکاناتی است که آن سیستم در محیط داخلی با آن روبه روست. به همین صورت، ظرفیت‌های موجود در فضای بیرونی را که استفاده از آن‌ها باعث توسعه و پیشرفت نظام خواهد شد، فرصت می‌گویند و وضعیت‌های نامطلوب و فشارهای منفی در محیط خارجی را که بر کارکرد نظام تأثیر منفی دارند، تهدید می‌نامند (ملکی، ۱۳۸۹: ۱۶۱).

در این تحقیق، از این شیوه به منظور تشخیص موقعیت استحکام ساخت فرهنگی اجتماعی قدرت نظام در دهه نود شمسی بهره خواهیم برد تا مجموع نقاط قوت و فرصت کشور در برابر فشارها و تهدیدات وارده در عرصه‌های فرهنگی اجتماعی در قالب وضعیت استحکام کشور مشخص گردد.

۴. تحلیل گفتمان بیانات حضرت آیت الله خامنه‌ای دامت‌السلام

در قسمت نخست از میان مباحث مطرح در گفتمان حضرت آیت الله خامنه‌ای دامت‌السلام، متن‌های هدفمند با توجه به کلیدواژه‌های مرتبط با استحکام بخشی ساخت نظام انتخاب گردیده و جداول سه گانه آنها در قالب برداشت از اصل متن، گرایش و جهت‌گیری متن و تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش‌های متن تدوین خواهد شد.

از این رو، آن بخش از فرمایشات رهبر معظم انقلاب که به موضوع تحقیق مربوط است از پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ و نشر آثار معظم له استخراج و مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. به جهت این که درج کلیه جداول مراحل تحلیل گفتمان، مقاله را بیش از اندازه طولانی خواهد نمود؛ لذا به منظور رعایت اختصار برای اطلاع از چگونگی اجرای فرایند تحلیل گفتمان نمونه‌ای از آن ذکر می‌گردد و سپس جمع‌بندی نهایی تحلیل گفتمان رهبر معظم انقلاب که برای تحقیق مهم می‌باشند، ذکر می‌گردد. جمع‌بندی سه مرحله اول تحلیل گفتمان برای بیانات معظم له در جدول شماره ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲: جمع بندی مراحل اول تا سوم تحلیل گفتمان بیانات مقام معظم رهبری

تحلیل توجیهی با توجه به سایر گرایش های متن	جهت گیری متن	برداشت از اصل متن	ردیف
مولفه های ساخت درونی قدرت نظام اهمیت و ضرورت استحکام بخشی به ساخت قدرت نظام	انس با قرآن با تقویت ایمان و توکل به خدا و اعتماد به وعده های الهی، کاهش خوف از مشکلات مادی، تقویت روحی، ایجاد اعتماد به نفس باعث استحکام ساخت درونی جامعه اسلامی می شود. / استحکام درونی جوامع را به سوی مطلوب هایشان هدایت و قدرت برخورد با چالش به آنها می بخشد.	و شما برادران عزیز توجه داشته باشید که نظام اسلامی و جامعه اسلامی با انس روزافزون با قرآن استحکام درونی پیدا میکند؛ و استحکام درونی آن چیزی است که جوامع را در راه های مطلوب خودشان و به سوی مطلوبه های خودشان قادر میسازد و قدرت برخورد با چالشها به جوامع میدهد. باید در درون مستحکم بود؛ این استحکام درونی به برکت انس با قرآن حاصل میشود. انس با قرآن ایمان را تقویت میکند، توکل به خدا را زیاد میکند، اعتماد به وعده های الهی را زیاد میکند، ترس و خوف از مشکلات مادی را در انسان کم میکند، انسانها را تقویت روحی میکند، اعتماد به نفس میدهد، راه های تقرب به خدا را برای انسان روشن میکند. فواید و منافع انس با قرآن در این بخش اینها است. (آیت الله خامنه ای، بیانات، ۱۳۹۳/۴/۸)	۱
آسیب شناسی استحکام ساخت درونی قدرت	چالش های درونی نظام جمهوری اسلامی عبارت است از: فراموشی روحیه و جهت نهضت امام <small>علیه السلام</small> ، اشتباه در شناخت دوستان و دشمنان. اشتباه در شناخت دشمن اصلی و فرعی	چالش درونی برای ملت ما عبارت است از اینکه روحیه و جهت نهضت امام بزرگوار را از نظر دور بداریم و فراموش کنیم و آن را از دست بدهیم؛ این بزرگترین خطر است. در شناخت دشمنان اشتباه کنیم؛ در شناخت دوستان اشتباه کنیم؛ جبهه های دشمن و دوست را با هم مخلوط کنیم، نفهمیم دشمن کیست؛ دوست کیست؛ یا در شناخت دشمن اصلی و فرعی اشتباه بکنیم، این هم خطر است. (آیت الله خامنه ای، بیانات، ۱۳۹۳/۳/۱۴)	۲
آسیب شناسی استحکام	چالش های درونی	چالش های درونی ما اینها است: سرگرم	۳

<p>ساخت قدرت نظام</p> <p>مولفه‌های ساخت درونی</p> <p>قدرت نظام</p>	<p>نظام: بروز اختلاف و تعارض در داخل کشور، غفلت از خطوط و مسائل اصلی، از بین رفتن انسجام ملی کشور، بروز تبلی و بی‌روحیگی، کم‌کاری و یأس و ناامیدی در جامعه</p> <p>راه علاج چالش‌های درونی عزم ملی و مدیریت جهادی است.</p>	<p>شدن به اختلافات در داخل کشور؛ اختلافات فرعی و اختلافات سطحی، ما را سرگرم بکند، در مقابل هم قرار بدهد، تعارض به‌وجود بیاورد، ما را از مسائل اصلی و از خطوط اصلی غافل بکند؛ این یکی از مصادیق آن چالش اصلی است که عرض شد. از دست دادن انسجام ملت از چالش‌های ما است. دچار شدن به تبلی و بی‌روحیگی، دچار شدن به کم‌کاری، دچار شدن به یأس و ناامیدی، تصور اینکه ما نمیتوانیم، تصور اینکه تا حالا نتوانستیم؛ نخیر، همان‌طور که امام فرمودند ما میتوانیم، باید عزم داشته باشیم، عزم ملی و مدیریت جهادی میتواند همه‌ی این گره‌ها را باز کند. اینها همه، آن چالش‌های درونی ما است که باید با اینها مقابله کنیم. (آیت الله خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۹۳/۳/۱۴)</p>
--	---	---

(منبع: یافته‌های پژوهش)

در بخش دوم تحلیل گفتمان، دو مرحله تحلیلی سطح عمیق و سطح عمیق تر با استفاده از جداول سه ستونی بخش اول تحلیل قرار دارند. به عبارت دیگر، با توجه به ستون سوم این جداول و معانی ضمنی و نهفته در کلمات و جملات مزبور، دال‌های مرکزی مشخص شده که برپایه‌ی آن‌ها تحلیل‌های بعدی و منظومه معنایی گفتمانی حضرت آیت الله خامنه‌ای دام‌ظله در موضوع استحکام بخشی به ساخت درونی قدرت تبیین می‌شود.

در تحلیل سطح عمیق، چهار محور مهم سخنان رهبر معظم انقلاب یعنی تعریف ساخت درونی قدرت نظام و مؤلفه‌های آن، اهمیت و ضرورت استحکام بخشی به ساخت درونی قدرت نظام جمهوری اسلامی، نقش نهادها و اقشار مختلف جامعه در استحکام بخشی به ساخت درونی قدرت و موانع و چالش‌های فراروی استحکام بخشی به ساخت درونی قدرت استخراج گردید.

در آخرین مرحله تحلیل و سطح عمیق تر نیز از دیدگاه رهبر معظم انقلاب عوامل و مؤلفه‌های فرهنگی اجتماعی استحکام ساخت درونی قدرت و هم چنین موانع و چالش‌های فرهنگی اجتماعی فراروی استحکام ساخت درونی قدرت جمهوری اسلامی که مبنای سوالات تحقیق قرار می‌گیرند استخراج گردید. این سطح از تحلیل با تحلیل‌های صورت گرفته از سه ستون جداول سه ستونی (سطح توصیف) و با بهره‌گیری از تحلیل سطح عمیق انجام شد. به منظور شناسایی وضعیت موجود استحکام ساخت قدرت کشور در حوزه فرهنگی اجتماعی، مؤلفه‌های فرهنگی اجتماعی مستخرج از دیدگاه مقام معظم رهبری در قالب نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید فراروی استحکام بخشی به ساخت درونی قدرت مبتنی بر روش SWOT و با استفاده از نظر نخبگان و به روش توزیع پرسشنامه، وزن دهی و تجزیه و تحلیل خواهد شد. جدول شماره ۳ بیانگر تحلیل سطح عمیق تر بیانات حضرت آیت الله خامنه‌ای دام‌ظله می‌باشد.

جدول ۳: تحلیل سطح عمیق تر گفتمان رهبر معظم انقلاب
در خصوص مؤلفه‌های فرهنگی اجتماعی استحکام ساخت درونی قدرت

مؤلفه‌های فرهنگی اجتماعی استحکام ساخت درونی قدرت	
بعد داخلی	بعد خارجی
باور به مکتب و مبانی مستحکم اسلامی	پشتوانه و نفوذ معنوی جمهوری اسلامی در بین ملت‌ها
فرهنگ ایثار و پایداری	رشد اسلام خواهی ملت در کشورهای غیر اسلامی
هویت انقلابی	تعاملات علمی و فرهنگی با کشورهای مختلف جهان
مدیریت جهادی	شکوفایی توانمندی‌ها و استعداد‌های درونی در نتیجه تحریم علمی کشور
سرمایه اجتماعی نظام	بهره برداری از مناسک دینی و شعائر مذهبی
خودباوری و اعتماد به نفس ملی	
نهیض نرم افزاری و تولید علم	
همت و عزم ملی	
قانون گرایی در حوزه‌های فردی و اجتماعی	
خودآگاهی اجتماعی، علمی و فرهنگی در بین آحاد جامعه	

موانع و چالش‌های فرهنگی اجتماعی فراروی استحکام ساخت درونی قدرت	
بعد داخلی	بعد خارجی
کم رنگ شدن ارزش‌های اسلامی و باورهای مذهبی	تهاجم فرهنگی
رسوخ فرهنگ دنیاطلبی و اشرافی‌گری در بین مسئولان و کارگزاران	نفوذ دشمن در دانشگاه‌ها
ضعف در نظام آموزشی کشور	تضعیف هویت ملی
غرب زدگی و وابستگی فکری و درونی نخبگان و مسئولان	سلطه رسانه‌ای و عملیات روانی دشمن
ضعف وجدان کاری	
روحیه یأس و ناامیدی در جامعه	
ترجمه‌گرایی در علوم انسانی و ضعف در بومی‌سازی آن	
فقدان تعامل مؤثر میان حوزه و دانشگاه	

(منبع: یافته‌های پژوهش)

۵. یافته‌های پژوهش

۵-۱. تحلیل و ارزیابی سوالات و تشخیص موقعیت

به منظور دریافت دیدگاه صاحب نظران حوزه استحکام ساخت قدرت، در شکل پرسشنامه نسبت به گردآوری اطلاعات مورد نیاز اقدام شد. جامعه آماری این پژوهش، شامل نخبگان و خبرگان علمی و اجرایی در حوزه‌های سیاسی و فرهنگی اجتماعی است و جمعیت نمونه آن شامل مجموعه مسئولین، نخبگان، اساتید، کارشناسان و پژوهشگران نیروهای مسلح و برخی دانشگاه‌های کشور به تعداد ۵۰ نفر که در تشخیص و تحلیل موضوعات فرهنگی اجتماعی مؤثر بر استحکام ساخت قدرت صاحب نظر تشخیص داده شده‌اند و به شیوه نمونه‌گیری هدفمند غیر احتمالی در دسترس انتخاب شدند. در نمونه‌گیری‌های هدفدار از نوع پژوهش‌های همبستگی (تاثیر مولفه‌های فرهنگی اجتماعی بر استحکام ساخت قدرت) حداقل حجم نمونه ۵۰ نفر برای بیان چگونگی رابطه ضرورت دارد که در پژوهش حاضر مدّ نظر قرار گرفته است (دلاور، ۱۳۸۸: ۹۹).

در سوالات، عوامل چهارگانه (قوت، ضعف، فرصت و تهدید) که از تحلیل گفتمان مقام

معظم رهبری در موضوع استحکام فرهنگی اجتماعی ساخت قدرت احصاء شده بودند، به استادان و صاحب نظران عرضه و از آنان درخواست شد علاوه بر تعیین میزان اهمیت هر گویه در استحکام فرهنگی اجتماعی ساخت درونی قدرت، وضع موجود هر گویه در دهه چهارم انقلاب اسلامی را نیز با اعدادی بین ۱ تا ۴ مشخص نمایند. لازم به ذکر است منظور از میزان اهمیت، درجه تأثیر آن گویه در استحکام فرهنگی اجتماعی ساخت درونی قدرت جمهوری اسلامی ایران (چه به عنوان عامل مثبت و چه به عنوان یک عامل منفی) تعریف شده است.

پس از جمع آوری پرسش نامه‌ها و ورود داده‌ها در نرم افزار SPSS به منظور کمی نمودن نظرات پاسخ دهندگان به هریک از گویه‌ها موارد ذیل محاسبه شده است:

- ۱- امتیاز میانگین و تعیین وزن نسبی هریک از گویه‌ها؛
- ۲- میانگین وضع موجود هر گویه؛
- ۳- تشکیل ماتریس ارزیابی عوامل چهارگانه (قدرت، ضعف، فرصت، تهدید) و محاسبه امتیاز موزون هر گویه؛
- ۴- ارزیابی هم زمان امتیاز عوامل چهارگانه و تعیین وضعیت ابعاد سیاسی و رویکرد غالب راهبردی با استفاده از نمودار 'SPACE'؛
- ۵- تجزیه و تحلیل داده‌ها و نتایج به دست آمده و ارائه راهبردهای استحکام بخشی.

گام اول: محاسبه وزن میانگین و وزن نسبی هرگویه؛

با گرد آوری سوالات و وارد کردن اطلاعات در نرم افزار SPSS امتیاز میانگین هریک از گویه‌ها از نرم افزار استخراج و سپس وزن نسبی هرگویه که بیان گر میزان تأثیر و یا سهم آن در استحکام ساخت درونی قدرت در مقایسه با سایر گویه‌هاست؛ محاسبه شد. برای محاسبه وزن نسبی هرگویه لازم است، وزن میانگین هرگویه را بر مجموع وزن میانگین گویه‌ها تقسیم نموده و در عدد ۱۰۰ ضرب نماییم. باید توجه داشت که جمع وزن نسبی گویه‌ها برابر ۱۰۰ باشد. از این رو مقدار اهمیت (وزن) هرگویه نسبت به گویه‌های دیگر

مشخص خواهد شد.

گام دوم: محاسبه میانگین وضع موجود هرگویه؛

همان طور که اشاره شد، در سوالات دو قسمت، یکی وزن (اهمیت) و دیگری وضع موجود؛ برای نمره دهی به هرگویه در نظر گرفته شده است. از اطلاعات قسمت نخست وزن میانگین و وزن نسبی هریک از گویه‌ها به دست آمده و از اطلاعات قسمت دوم میانگین وضع موجود هریک از گویه‌ها تعیین می‌شود. از این رو اطلاعات قسمت دوم در نرم افزار SPSS قرار گرفت و با بهره‌گیری از نرم افزار، میانگین وضع موجود هرگویه محاسبه شد.

گام سوم: تشکیل ماتریس ارزیابی عوامل چهارگانه و محاسبه امتیاز موزون هرگویه

بعد از محاسبه وزن نسبی (گام اول) و وضع موجود (گام دوم) هر گویه، امتیاز موزون هر گویه و سپس مجموع امتیاز موزون هریک از عوامل چهارگانه قوت، ضعف، فرصت و تهدید را در هریک از ابعاد محاسبه می‌نماییم. برای محاسبه امتیاز موزون هرگویه، وزن نسبی آن گویه را در میانگین وضع موجود آن ضرب نموده و نتیجه آن را در بخش امتیازات موزون درج می‌نماییم. به منظور سهولت اجرای این محاسبه، برنامه‌ای در نرم افزار EXCEL طراحی گردید که پس از ثبت داده‌ها، امتیاز موزون هرگویه و جمع امتیاز عوامل چهارگانه به شرح جدول زیر محاسبه گردید

جدول شماره ۴: محاسبه وزن نسبی، وضع موجود و امتیاز موزون هرگویه

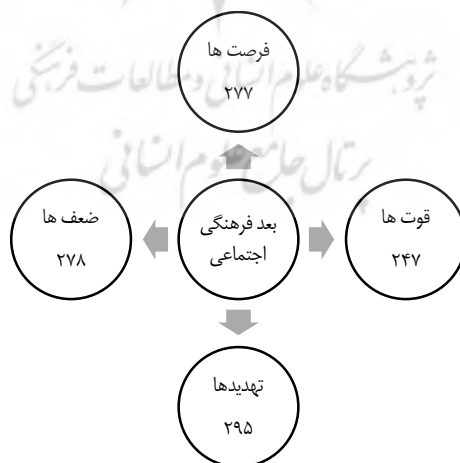
عوامل	ردیف	گویه	وزن نسبی	میانگین وضع موجود	امتیاز موزون
چهارگانه	۱	باور به مکتب و مبانی مستحکم اسلامی	۱۰/۸۱	۲/۷۳	۲۹/۵۱
	۲	فرهنگ ایثار و پایداری	۱۰/۲۷	۲/۶۳	۲۷/۰۱
	۳	هویت انقلابی	۱۰/۲۶	۲/۷	۲۷/۷
	۴	مدیریت جهادی	۱۰/۲۳	۲/۰۲	۲۰/۶۶
	۵	سرمایه اجتماعی نظام	۱۰/۰۷	۲/۷۳	۲۷/۴۹
	۶	خودباوری و اعتماد به نفس ملی	۱۰/۰۱	۲/۴۳	۲۴/۳۲
	۷	نهیضت نرم افزاری و تولید علم	۹/۷۵	۲/۵۲	۲۴/۵۷
	۸	همت و عزم ملی	۹/۷۲	۲/۴۶	۲۳/۹۱
	۹	قانون‌گرایی در حوزه‌های فردی و اجتماعی	۹/۴۸	۲/۰۸	۱۹/۷۱

راهبردنگاری استحکام بخشی به ساخت درونی... - محسن محمدی موتی (۱۳۴-۱۱۰) / ۱۲۵

۲۲/۱۸	۲/۳۶	۹/۴	خودآگاهی اجتماعی، علمی و فرهنگی در بین آحاد جامعه	۱۰
۲۴۷/۰۶		۱۰۰	جمع	
۳۶/۶۷	۲/۸۱	۱۳/۰۵	کم رنگ شدن ارزش‌های اسلامی و باورهای مذهبی	۱
۳۸/۶۲	۲/۹۶	۱۳/۰۵	رسوخ فرهنگ دنیاطلبی و اشرافی‌گری در بین مسئولان و کارگزاران	۲
۳۹/۷۱	۳/۱۲	۱۲/۷۳	ضعف در نظام آموزشی کشور	۳
۳۲/۵۷	۲/۶	۱۲/۵۳	غرب زدگی و وابستگی فکری و درونی نخبگان و مسئولان	۴
۳۲/۷۸	۲/۶۴	۱۲/۴۲	ضعف وجدان کاری	۵
۳۱/۳۹	۲/۵۴	۱۲/۳۶	روحیه بی‌ایس و ناامیدی در جامعه	۶
۳۵/۹۰	۲/۹۶	۱۲/۱۳	ترجمه‌گرایی در علوم انسانی و ضعف در بومی سازی آن	۷
۳۱/۰۸	۲/۶۵	۱۱/۷۳	فقدان تعامل مؤثر میان حوزه و دانشگاه	۸
۲۷۸/۷۲	-	۱۰۰	جمع	
۶۷/۷۲	۳/۱۵	۲۱/۵۰	پشتوانه و نفوذ معنوی جمهوری اسلامی در بین ملت‌ها	۱
۵۴/۵۰	۲/۷۲	۲۰/۰۴	رشد اسلام خواهی ملت‌ها در کشورهای غیراسلامی	۲
۴۷/۰۵	۲/۳۶	۱۹/۹۴	تعاملات علمی و فرهنگی با کشورهای مختلف جهان	۳
۵۲/۵۱	۲/۷	۱۹/۴۵	شکوفایی توانمندی‌ها و استعدادهای درونی در نتیجه تحریم علمی کشور	۴
۵۵/۳۰	۲/۹	۱۹/۰۷	بهره برداری از مناسک دینی و شعائر مذهبی	۵
۲۷۷/۰۸	-	۱۰۰	جمع	
۸۵/۰۵	۳/۲۴	۲۶/۲۵	تهاجم فرهنگی	۱
۷۲/۴۱	۲/۹۲	۲۴/۸۰	نفوذ دشمن در دانشگاه‌ها	۲
۶۴/۷۸	۲/۶۴	۲۴/۵۴	تضعیف هویت ملی	۳
۷۳/۲۳	۳	۲۴/۴۱	سلطه رسانه‌ای و عملیات روانی دشمن	۴
۲۹۵/۴۷	-	۱۰۰	جمع	

(منبع: یافته‌های پژوهش)

نمودار ۲: ارزیابی هم‌زمان امتیازات موزون عوامل چهارگانه فرهنگی اجتماعی در دهه نود شمسی

(منبع: یافته‌های پژوهش)

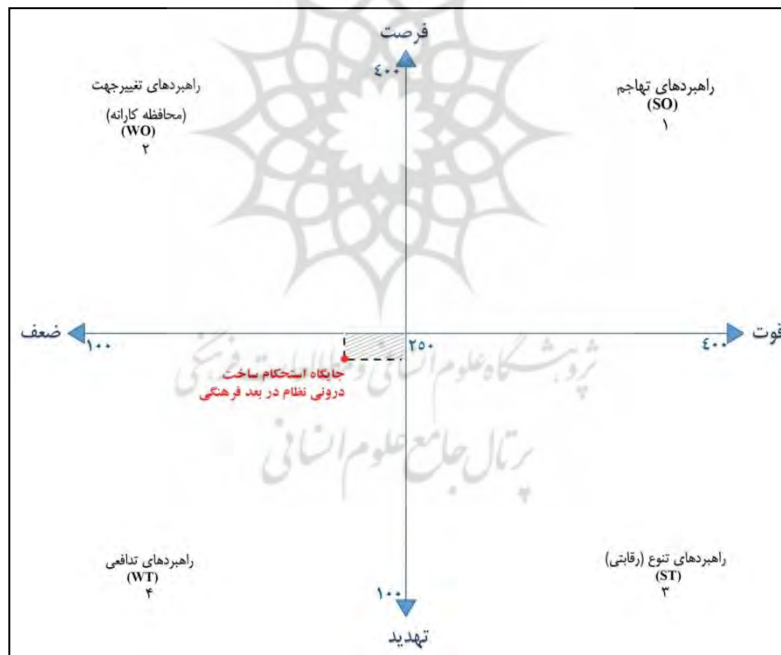
گام چهارم: جانمایی موقعیت در حوزه فرهنگی اجتماعی در دهه نود شمسی و رویکرد

غالب راهبردی با استفاده از ماتریس ارزیابی موقعیت راهبردی SPACE:

بعد از محاسبه مجموع امتیازات موزون عوامل داخلی و خارجی وضعیت نظام در محیط‌های چهارگانه راهبردی ماتریس IE یا نمودار SPACE مشخص می‌شود. برای تشخیص وضعیت راهبردی کشور می‌بایست امتیازات حاصل از ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و ماتریس ارزیابی عوامل خارجی را در ابعاد عمودی و افقی نمودار SPACE قرار داد تا موقعیت نظام در نمودار مشخص شده و بتوان راهبردهای متناسب با آن را تدوین و انتخاب نمود. نمودار ۳ بیان‌گر وضعیت راهبردی نظام جمهوری اسلامی در استحکام ساخت درونی قدرت در بُعد فرهنگی اجتماعی در دهه نود شمسی است.

نمودار ۳: موقعیت راهبردی نظام جمهوری اسلامی

در استحکام فرهنگی اجتماعی ساخت درونی قدرت در دهه نود شمسی

۵-۲. تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این مقاله کوشش شد از طریق برآورد نقاط قوت و فرصتها در برابر نقاط ضعف و تهدیدات فراروی نظام، وضعیت استحکام نظام در بعد فرهنگی اجتماعی در بازه زمانی دهه

نود شمسی تعیین گردد. با محاسبه امتیازات موزون عوامل داخلی و بیرونی در بعد فرهنگی اجتماعی، مجموع امتیازات موزون در فضای داخلی و بیرونی تعیین و در ماتریس تعیین وضعیت قرار گرفت.

این ماتریس نتیجه تحلیل هم زمان مولفه‌های درونی و بیرونی و تعیین وضعیت ساخت قدرت کشور در حوزه فرهنگی اجتماعی در دهه نود شمسی است که محصول ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE)^۱ و ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE)^۲ و به دست آوردن امتیاز موزون تمامی گویه‌ها، که مجموع امتیاز آن عددی بین ۱۰۰ تا ۴۰۰ می‌باشد حاصل شده است. چنانچه مشاهده می‌شود، مجموع امتیازات عوامل داخلی و خارجی در این بازه زمانی کمتر از ۲۵۰ بوده و به معنای آن است که کشور در حوزه فرهنگی اجتماعی ساخت قدرت، از نظر عوامل داخلی دارای ضعف بوده و از نظر عوامل خارجی در معرض تهدید قرار دارد.

بنابراین وضعیت کشور در محیط‌های چهارگانه راهبردی (تهاجمی، رقابتی، تدافعی و محافظه کارانه) و مشخص شده و زمان پیشنهاد و انتخاب گزینه‌های راهبردی فرا می‌رسد. این راهبردها عبارتند از:

- راهبردهای تهاجمی SO: بیشترین بهره برداری از فرصت‌های محیطی با تکیه به نقاط قوت؛
  - راهبردهای رقابتی ST: بهره‌گیری از نقاط قوت به منظور پیشگیری از تهدیدها و یا لز میان برداشتن آن‌ها؛
  - راهبردهای محافظه کارانه WO: استفاده از فرصت‌ها برای برطرف کردن یا جبران نقاط ضعف؛
  - راهبردهای تدافعی WT: کاستن مضرات ناشی از تهدیدها و نقاط ضعف؛
- از ماتریس تعیین وضعیت (نمودار ۳) اینگونه برداشت می‌گردد که نظام در بعد فرهنگی

---

1. Internal Factor Evaluation

2. Eexternal Factor Evaluation

اجتماعی در دهه نود شمسی از یک سو با تهدیدهای بیشتری نسبت به فرصت‌ها مواجه بوده و از سوی دیگر از نقاط ضعف بیشتری نیز نسبت به نقاط قوت برخوردار است؛ از این رو شایسته است جمهوری اسلامی در حوزه فرهنگی اجتماعی استحکام ساخت قدرت، راهبردهای تدافعی (WT) را تدوین و عملیاتی نماید. در مجموع نظر به مهمترین نقاط ضعف و تهدید مورد اشاره در این تحقیق، راهبردهای ذیل استخراج گردید.

مهمترین نقاط ضعف:

- ۱- ضعف در نظام آموزشی کشور
  - ۲- رسوخ فرهنگ دنیا طلبی و اشرافی گری در بین مسئولان و کارگزاران
  - ۳- کم رنگ شدن ارزش‌های اسلامی و باورهای مذهبی
  - ۴- ترجمه گرایی در علوم انسانی و ضعف در بومی سازی آن
  - ۵- ضعف وجدان کاری
  - ۶- غرب زدگی و وابستگی فکری و درونی نخبگان و مسئولان
  - ۷- روحیه یأس و ناامیدی در جامعه
  - ۸- فقدان تعامل مؤثر میان حوزه و دانشگاه
- مهمترین تهدیدهای بعد فرهنگی - اجتماعی:

- ۱- تهاجم فرهنگی
- ۲- سلطه رسانه‌ای و عملیات روانی دشمن
- ۳- نفوذ دشمن در دانشگاه‌ها
- ۴- تضعیف هویت ملی

۳-۵. راهبردهای استحکام بخشی به ساخت درونی قدرت جمهوری اسلامی

مبنتی بر وضعیت سنجی صورت گرفته و تحلیل موقعیت راهبردی جمهوری اسلامی، مهم ترین راهبردهای استحکام بخشی به ساخت درونی قدرت در بعد فرهنگی اجتماعی را می‌توان به شرح زیر ارائه می‌شود:

راهبرد ۱: مقابله با نفوذ دشمن در دانشگاه‌ها از طریق: تحول در نظام آموزشی کشور،

راهبردنگاری استحکام بخشی به ساخت درونی... - محسن محمدی الموتی (۱۳۴-۱۱۰) / ۱۲۹

بومی سازی علوم انسانی، ایجاد استقلال فکری در مسئولان و نخبگان و ایجاد تعامل مؤثر میان حوزه و دانشگاه. (w1+w4+w6+w8+T3)

راهبرد ۲: مقابله با تهاجم فرهنگی دشمن از طریق تعمیق ارزش‌های اسلامی و باورهای مذهبی و ترویج روحیه قناعت و ساده زیستی و پرهیز از فرهنگ دنیا طلبی و اشرافی گری در بین مسئولان و کارگزاران و ایجاد استقلال فکری در بین نخبگان و مسئولان. (w2+w3+w6+T1)

راهبرد ۳: تقویت هویت ملی از طریق ترویج روحیه امید و خودباوری در جامعه، تعمیق ارزش‌های اسلامی و باورهای مذهبی و استقلال فکری در بین نخبگان و مسئولان (w7+w3+w6+T4)

راهبرد ۴: مقابله با تأثیرگذاری سلطه رسانه‌ای و عملیات روانی دشمن از طریق تعمیق ارزش‌های اسلامی و باورهای مذهبی، ترویج روحیه امید و خودباوری در جامعه، اصلاح نظام آموزشی کشور. (w3+w1+w7+T2)

۶/۴. راهکارهای استحکام بخشی به ساخت درونی قدرت جمهوری اسلامی ایران

براساس راهبردهای فوق، راهکارهای استحکام بخشی به ساخت درونی قدرت پیشنهاد می‌شود:

(۱) ایجاد تحول اساسی در سرفصل‌ها و متون آموزشی رشته‌های علوم انسانی بر اساس مبانی نظری، ارزشی و نگرش اسلامی

(۲) شبکه سازی دانشمندان، نخبگان و متخصصان در حوزه‌های مختلف دانشگاهی و حوزوی در سطوح مختلف دانش و فناوری، به ویژه علوم انسانی؛

(۳) به کارگیری اساتید معتقد به آرمان‌های انقلاب اسلامی در دانشگاه‌های کشور

(۴) تربیت و کادرسازی اساتید و متخصصان باورمند به مبانی دینی و انقلابی در

دانشگاه‌های کشور

(۵) طراحی و ترویج برنامه‌های آموزشی - تربیتی هدفمند به منظور ارتقای سطح دانش

و معرفت دینی اساتید و دانشجویان متناسب با ارزش‌های انقلاب اسلامی؛

- ۶) تقویت و توسعه فرهنگ تعمق و تحقیق در میان دانشجویان به جای تأکید بر حفظ محوری و ترجمه‌گرایی؛
- ۷) گسترش فضای تولید علم و فکر با حمایت از کرسی‌های آزاداندیشی و نظریه پردازی و کانون‌های تفکر و مناظرات علمی؛
- ۸) حمایت از پژوهش‌ها و مطالعات دانشگاهی جهت شناسایی نگرش‌های غیر اسلامی و سکولاریستی در متون آموزشی دانشگاه‌ها؛
- ۹) ایجاد سازوکار مناسب جهت توأم ساختن فعالیت‌های آموزشی، پژوهشی اساتید با نقش و کارکرد آن‌ها در مسائل تربیتی دانشجویان؛
- ۱۰) تعامل مؤثر و سازنده نهادهای علمی دانشگاهی و حوزوی به منظور بومی سازی علوم انسانی، تولید علم دینی؛
- ۱۱) توسعه همکاری نظام مند حوزه‌های علمیه و دانشگاه‌ها و آموزش و پرورش در فرایند برنامه ریزی آموزشی و تألیف کتب درسی؛
- ۱۲) تولید فلسفه و نظریه سازی در حوزه علوم انسانی و اسلامی؛
- ۱۳) جهت دار نمودن پژوهش‌ها و تحقیقات دانشگاهی در راستای تحول در علوم انسانی؛
- ۱۴) گسترش و توسعه همایش‌ها، مناظره‌ها، میزگردها و نشست‌های علمی در راستای تحول در علوم انسانی؛
- ۱۵) بررسی چالش‌های حوزه علم و دین از طریق برگزاری همایش‌ها، نشست‌ها، مناظرات و هم‌اندیشی‌های مشترک میان دانشمندان علوم انسانی و علوم پایه و طبیعی با دانشمندان علوم دینی؛
- ۱۶) حضور مؤثر و نظام مند اساتید و نخبگان حوزه در دانشگاه به منظور استفاده از تجربیات یکدیگر و تقویت تعاملات فکری و برعکس؛
- ۱۷) نهادینه سازی فرهنگ تمسک به قرآن و عترت و تبیین، ترویج و تقویت و ساماندهی شعائر الهی، نمادها و آیین‌های اسلامی - ایرانی؛
- ۱۸) ترویج و معرفی صحیح امر به معروف و نهی از منکر و ایجاد تقویت زمینه‌های

راهبردنگاری استحکام بخشی به ساخت درونی... - محسن محمدی الموتی (۱۳۴-۱۱۰) / ۱۳۱

عمومیت بخشی به آن در عرصه‌های مختلف با استفاده از ظرفیت‌های مختلف آموزشی، پژوهشی، هنر و رسانه؛

(۱۹) حفظ و تعمیق ارزش‌های اسلامی و ملی از طریق فرایند صحیح جامعه پذیری افراد در سطوح مختلف جامعه؛

(۲۰) مقابله فرهنگی با آیین‌ها و نمادهای واپس‌گرایانه، خرافی، انحرافی و بیگانه و پیراستن آیین‌های ملی براساس آموزه‌های اسلامی؛

(۲۱) ساماندهی و حمایت هدفمند از ظرفیت‌های آموزشی، پژوهشی، تبلیغی و رسانه‌ای جهت احیاء، بازتولید و ارتقاء کارکردهای شعائر، نمادها و آیین‌های اسلامی، ایرانی و انقلابی؛

(۲۲) اصلاح بنیادین ساختار نظام اداری

(۲۳) طراحی و تدوین سازوکارها و ضمانت‌های قانونی و اجرایی رعایت شایسته سالاری، قانون‌گرایی و... در انتخاب مدیران در نظام مدیریتی و اداری کشور؛

(۲۴) ایجاد شفافیت در نحوه هزینه‌کرد و مصارف منابع مالی کشور؛

(۲۵) نهادینه‌سازی آداب و سبک زندگی اسلامی - ایرانی در زمینه‌های فردی، خانوادگی

و اجتماعی

(۲۶) فراهم آوردن زمینه‌های اجرای صحیح، دقیق، عادلانه، مؤثر و پیوسته قوانین و مقررات؛

(۲۷) گسترش نظم، انضباط و قانون‌گرایی از طریق انسجام بخشی و تقویت مشارکت فراگیر و نظام‌مند نهادهای مختلف اجتماعی و فرهنگ‌سازی برای رفع موانع فرهنگی، ساختاری و رفتاری آن؛

(۲۸) آموزش قانون‌گرایی، نظم و انضباط و رفتارهای اجتماعی متناسب با سبک زندگی اسلامی - ایرانی در نظام آموزشی کشور و برنامه‌های رسانه ملی؛

(۲۹) زمینه‌سازی و تحقق نظارت عمومی و مطالبه اجتماعی برای اجرای قانون و برخورد با متخلفان در کلیه سطوح؛

(۳۰) تبیین، تحکیم و نهادینه‌سازی شاخص‌های الگوی رفتار مسئولین مبتنی بر

ارزش‌های اسلام مانند استکبار ستیزی، شفافیت و پاسخ‌گویی، پرهیز از دنیاطلبی، اشرافی‌گری و برتری‌جویی در کارگزاران و مدیران؛

(۳۱) تبیین و ترویج اخلاق و فرهنگ اسلامی کار، کار جمعی و وجدان‌کاری به عنوان وظیفه و ارزش اسلامی - ملی برای تأمین عزت جامعه اسلامی و آحاد آن؛

(۳۲) معرفی و عرضه ارزش‌های اسلامی و اندیشه‌های انقلاب اسلامی در فضای مجازی؛

(۳۳) حمایت از فرایند تولید آثار هنری مبتنی بر ارزش‌های اسلامی به ویژه فیلم، آثار مستند و پویانمایی به منظور توسعه سینمای معرفت‌افزا و بصیرت‌بخش؛

(۳۴) ایجاد و ساماندهی نظام پاسخ‌گویی به شبهات دینی، اعتقادی، سیاسی و مسائل مستحدثه برای سطوح مختلف به ویژه در فضای مجازی و رسانه‌ای؛

(۳۵) ارتقاء جایگاه و گسترش زبان و ادبیات فارسی، بازشناسی، حفظ و ترویج میراث‌های تمدنی و سنت‌های ملی و تقویت فرهنگ‌های قومی بر اساس فرهنگ اسلامی - ایرانی و حفظ وحدت ملی به منظور تقویت هویت ملی؛

(۳۶) معرفی و الگوسازی زندگی و سیره شهداء و ایثارگران انقلاب اسلامی، دفاع مقدس و شهدای مدافع حرم به عنوان الگوی عملی جامعه؛

(۳۷) حمایت از نظریه پردازی، تبیین و ترویج یکپارچگی هویت اسلامی - ایرانی و انقلابی با بهره‌گیری بهینه از ظرفیت‌های رسانه‌های دیداری، شنیداری، ارتباط جمعی و شبکه‌های اجتماعی؛

(۳۸) تعمیق روحیه خودباوری و اعتماد به نفس از طریق معرفی دستاوردها و پیشرفت‌های کشور به ویژه در عرصه‌های علمی و فرهنگی، آثار، فعالیت‌ها و نوآوری‌های دانشمندان گذشته و معاصر ایران و بزرگداشت آن‌ها به شیوه‌های مختلف برای همه اقشار مختلف جامعه؛

(۳۹) رصد، پایش و برنامه‌ریزی به منظور مقابله هوشمند با محصولات فرهنگی و هنری، سایت‌ها و صفحات شبکه‌های اجتماعی معارض با ارزش‌های اخلاقی، انسانی، اسلامی و انقلابی؛

راهبردننگاری استحکام بخشی به ساخت درونی... - محسن محمدی الموتی (۱۳۴-۱۱۰) / ۱۳۳

- ۴۰) طراحی مداوم و آرایش رسانه‌ای روزآمد و هم‌افزای دارای قابلیت رقابتی با رسانه‌های بین‌المللی در جهت تولید قدرت نرم و مقابله با سلطه رسانه‌ای و عملیات روانی دشمن؛
- ۴۱) ساماندهی تولید، توزیع و مصرف بازی‌های رایانه‌ای و برنامه ریزی جهت تولید و صادرات بازی‌های رایانه‌ای اسلامی و ملی؛
- ۴۲) ساماندهی رسانه‌های پاک مانند مطبوعات، خبرگزاری‌ها و پایگاه‌های خبری متناسب با آموزه‌های دینی و انقلابی و مقابله با عملیات روانی دشمن؛
- ۴۳) ایجاد، گسترش، سازماندهی، هدایت و استفاده بهینه از ظرفیت شبکه‌های اجتماعی در تولید و مبادله پیام‌ها؛
- ۴۴) مدیریت راهبردی فضای مجازی و بهره‌گیری از ظرفیت‌های علمی و فناوری به منظور مقابله با عملیات روانی، تهاجم فرهنگی و جنگ نرم دشمن؛
- ۴۵) ایجاد بلوک رسانه‌ای انقلاب اسلامی در جهان و شبکه‌سازی از آن؛

نتیجه‌گیری

در این مقاله، نگارندگان با ابتناء به دیدگاه مقام معظم رهبری و با بهره‌گیری از روش عملیاتی تحلیل گفتمان، مؤلفه‌های سنجش استحکام ساخت قدرت را در ابعاد فرهنگی و اجتماعی احصاء نمودند. برای شناخت وضعیت موجود استحکام ساخت قدرت کشور در ابعاد فرهنگی و اجتماعی در بازه زمانی دهه نود شمسی، مفاهیم احصاء شده در قالب نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید بر اساس روش SWOT، توسط جامعه هدف امتیازدهی و وضعیت موجود هرکدام مشخص شد. با در نظر گرفتن نمرات عوامل درونی و بیرونی و ارزشیابی آن‌ها، وضعیت راهبردی استحکام ساخت قدرت نظام جمهوری اسلامی در یعد فرهنگی - اجتماعی تعیین گردید.

نتایج تحقیق بیان‌گر این است که جمهوری اسلامی در حوزه فرهنگی اجتماعی ساخت درونی قدرت در این بازه زمانی، از نظر مؤلفه‌های داخلی دارای ضعف و از نظر مؤلفه‌های بیرونی در معرض تهدید می‌باشد. از این رو وضعیت کشور در محیط‌های چهارگانه راهبردی (تهاجمی، رقابتی، تدافعی و محافظه‌کارانه)، وضعیت تدافعی می‌باشد. بدین جهت پیشنهاد می‌شود که نظام در حوزه فرهنگی - اجتماعی استحکام بخشی به ساخت

درونی قدرت، راهبردهای تدافعی را تدوین و عملیاتی نماید. بنابراین با توجه به مهمترین نقاط ضعف و تهدید مورد اشاره در این تحقیق، راهبردهای استحکام بخشی به ساخت درونی قدرت در حوزه فرهنگی - اجتماعی تدوین و راهکارهای پیشنهادی جهت نیل به آن‌ها ارائه گردید.

کتابنامه

- آقایی، محمدتقی، و سلطانی، مجتبی (۱۳۹۵). گفتمان وحدت و همگرایی امت اسلامی در اندیشه سیاسی امام خامنه‌ای. اندیشنامه ولایت، ۲(۴)، ۸۳-۱۰۰.
- باقری چوکامی، سیامک، و حسینی، حسین (۱۳۹۴). نقش اخلاق سیاسی در استحکام بخشی بعد سیاسی ساخت درونی قدرت. آفاق امنیت، ۸(۲۸)، ۵-۳۴.
- بشیر، حسن (۱۳۹۰). رسانه‌های بیگانه: قرائتی با تحلیل گفتمان، مجموعه تحلیل گفتمان رسانه‌های جهان. سیمای شرق.
- بشیر، حسن (۱۳۹۴). زبان‌شناسی و تحلیل گفتمان اخبار: رویکردی عملیاتی. نقد کتاب اطلاع رسانی و ارتباطات، ۲(۷-۸)، ۱۰۷-۱۳۰.
- بیانات و پیام‌های آیت‌الله خامنه‌ای: www.khamenei.ir
- خانی، محمد حسن، و سعیدی، روح الامین (۱۳۹۳). رسانه و نقش آن در استحکام ساخت درونی انقلاب اسلامی: رویکردی گفتمانی. پژوهش‌های سیاست اسلامی، ۲(۶)، ۸۷-۱۱۰.
- دلاور، علی (۱۳۸۸). روش تحقیق در روانشناسی و علوم تربیتی. ارسباران.
- شمسایی‌نیا، رامین (۱۳۹۲). تحلیل گفتمان خبرگزاری‌ها و پایگاه‌های خبری داخلی درباره مناظره‌های انتخاباتی رسانه ملی (۱۳۸۸ - ۱۳۹۲). مطالعات انتخابات، ۲(۴)، ۶۷-۹۰.
- صفری، اشکان (۱۳۹۴). بررسی تأثیر تربیت اسلامی بر استحکام ساخت درونی قدرت. مطالعات راهبردی تربیت اسلامی، ۱(۱)، ۶۵-۹۰.
- فرکلاف، نورمن (۱۳۷۹). تحلیل انتقادی گفتمان. (فاطمه شایسته، مه‌ران مهاجر، و محمد نبوی، مترجمان). مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.
- ملکی، محمد، محقر، فاطمه، و کریمی دستجردی، داوود (۱۳۸۹). تدوین و ارزیابی استراتژی‌های سازمانی با به کارگیری مدل‌های SWOT و فرآیند تحلیل شبکه‌ای ANP. مدیریت فرهنگ سازمانی، ۸(۲۱)، ۱۷۵-۱۵۹.